

МУРОД МАНСУР

ЖУДОЛИК ДИЁРИ

МУРОД МАНСУР

ЖУДОЛИК ДИЁРИ

Роман

Иккинчи китоб

НАЖОТ ФАРИШТАСИ

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2007

Жамоатчи муҳаррир *Тоҳир Малик*

Мусаввир *Хурийд Зиёхонов*

Мансур Мурад.

Жудолик диёри: Роман. Иккинчи китоб. Қайта нашр. — Т.: Шарқ, 2007. — 560 б.

«Жудолик диёри романининг мазкур иккинчи китобида сиз, азизлар, биринчи китобда ўқиб, меҳр қўйганингиз қахрамонлар — Султонмурод, Марғубаларнинг тақдирлари, Махфуза, Ёдгормурод, Ҳозик тўра, Эшон почча ва диёридан адашган турналардек ҳали-ҳануз тўзиб юрган қавм ҳаёти-кечинмалари билан танишасиз. Адиб бу асарда саргузашт унсурларидан маҳорат билан фойдаланганки, бу сизни бефарқ қолдирмайди, деб ўйлаймиз.

ББК. 84(5Ў)

ISBN 978-9943-00-028-5

АРМОНЛАР ДИЁРИ

Жудолик диёри...

Армонлар диёри...

Соғинчлар диёри...

Ватандаги ватансизларнинг унсиз фарёдлари.

Ардоқли адибимиз Мурод Мансурнинг янги асарларини шундай сифатласак ҳам бўлар. Мазкур асарнинг биринчи китоби билан адабиёт муҳиблари танишлар. Адибнинг кўп йиллик меҳнатлари самара бериб, иккинчи китоб ҳам ёзилди. Халқимизнинг яқин ўтмишдаги армонлари, унсиз фарёдлари ёзувчининг қалбини ларзага солиб, сўнг қоғозга кўчди. Умид шулки, бу унсиз фарёдлар сиз — мухтарам китобхонни ҳам бефарқ қолдирмас. Ёзувчининг юрагини титратган воқеалар катта авлод хотираларини уйғотиши табиий. Ёш авлодга эса тарихимизнинг бу саҳифалари эртак каби туюлса ажаб эмас. Халқ бошига шунчалар ташвишлар тушиши мумкинлигини улар ҳали ҳис этолмасалар керак.

... Олий ўқув юрти талабалари билан бўлган учрашувдан сўнг бир қиз яқинлашиб, савол берди: «Сиз истиқлолнинг буюк неъматлигини айтдингиз, лекин айрим катталар «аввалги замон яхши эди», дейишади. Кимнинг гапи тўғри? Қайси гапларга ишонишимиз керак?» Толиба ва унинг тенгдошлари биз — катта авлодга шундай савол беришга ҳақли. Чунки ўтмишни кўмсаб қоладиган қорин баңдаларининг бундай гапларини баъзи-баъзида биз ҳам эшитиб қоламиз. Ажабланамиз: «Кечаги куннинг нимаси яхши бўлган экан? Тўғри, ўша ўтмиш — бизники. Уни қоралаш, лой чапиш онгсизлик белгиси. Лекин аввалги жамиятнинг қора кунларидан кўз юммоқлик ҳам адолатдан эмас. Бегуноҳ отилганларнинг, совуқ сибириянинг ўрмонларида жасақлари қолиб кетган аждодларнинг, Ватан соғинчида кўз ёшлари эмас, қон ёшлари тўкиб, армон-

ла вафот топганларнинг руҳлари олдида нима деб жавоб берамиз? Кечаги ўтмишни «тўқлик замони» деб ҳисобловчилар очарчилик йилларида бир бурда нонга зор равишда кўчаларда ўлиб қолганларнинг руҳи олдида нима деб жавоб берар эканлар?..»

Учрашувларда кўп қатори бизга ана шундай турли саволлар беришади. Дам жиддий, дам ҳазил оҳангида жавоб қайтарамиз ва бу саволларнинг аксари ёддан кўтарилади. Лекин бу қизнинг саволи эса унутилади-ган хилидан эмасди. Бироқ, Муроджон аканинг асарларини ўқиш жараёнида ҳам бу савол бот-бот қўлоғим остида жаранглади ва ўша талабчан синглимизга шу китоб орқали хаёлан жавоб бергандай бўлавердим.

Фасллардан бирига «олтин куз» деб таъриф берамиз. 1991 йилнинг кузи ватанимиз тарихидаги олтин даврни бошлаб берди, десак янглишмаймиз. Мен ўша ойлари ота юрт тупроғини ўпишни энг улуғ саодат деб билиб, Худога шукрлар қилган ватандошларимиз кўзларидаги ёшни унута олмайман. Шулардан бири айтган эди: «Дадам жон берар вақтларида дедиларки: «Болам, мен сенга бойлик мерос қолдирмаяпман, мен сенга Ватан соғинчини, ҳижронни мерос қолдиряпман. Юрт озод бўлган дақиқадаёқ қанот чиқариб уч, агар узоқда эсанг-да, икки уммонни сузиб ўтсанг-да, бор-да, мен учун ҳам Ватан тупроғини ўп, мен учун ҳам бу муқаддас тупроқни кўзларингга сурт...»

«Арининг захрини чекмаган болнинг қадрини на билсин», деганларича бор...

Истиқлол берган неъматлардан яна бири — ана ўша армонлар китобларга кўчди. «Жудолик диёри» ўша армонларнинг бир қисми, лаҳзаси халос. Ёзувчи 1966 йилги Тошкент зилзиласи баҳонасида бузилган уйларни, хароб қилинган боғларни, лойқаланган анҳорни бежиз тасвирламайди. Одамларни серфайз боғлардан кўчирилиши баёнида рамзий маъно бор. Совет мафкуриси бу ҳолатни «Ленинча халқлар дўстлиги тантанаси», деб таърифлагани билан аслида бу ҳам йигирманчи-ўттизинчи йиллардаги зулмининг бошқа либосда кўриниши, мантиқий давоми эди. Ёзувчининг кечинмалари фақат ўзига хос эмас, бу — халқнинг тилга кўчмаган изтиробларидир. Султонмурод ва Маҳфузанинг тақдири — айрилиқларнинг сиёҳ билан эмас, кўз ёшлари билан битилган баёни. Ёдгор — уларнинг

фарзандлари — келажакка бўлган умид. Илҳом сугчи — бу дунё хою ҳавасларидан юз ўтирган одам. У курашчи эмас, у умид ҳам эмас, лекин ундаги покликка ҳавас қилмоқ мумкин. Ҳозиқ тўра — ёруғ келажак умидига ишонч. Парпи бебахт — гуноҳлар учун ажрнинг нақдлиги. Унинг тузалиши зулмининг абадий эмаслигига ишора.

Асардаги бу каби рамзий маънолар ўқувчини фикрлашга даъват этади. Китобхонлар ёзувчилар билан учрашганларида «асарингиздаги фалон қаҳрамон ҳаётда бўлганми?» деб сўрашади. «Жудолик диёри»ни ўқиганларда ҳам, шубҳасиз, шу савол уйғонар. Мактабдаги адабиёт дарсларида «прототип» деган тушунча ҳақида кўп гапирилгани учун ҳам бундай саволлар туғилади. Аслида ёзувчи ҳеч бир қаҳрамонини ҳаётдан тўлалигача кўчириб олмайди. Адабиётда «прототип» билан бирга «умумлаштириш» деган тушунча ҳам бор. Айтайлик, мазкур асардаги Парпи бебахтнинг қароқчилиги бир одамдан олинса, унинг тўғри йўлга ўтиши бошқа бир одамнинг фазилатидан олинган бўлади. Ҳозиқ тўра ҳам кечаги тарихимизда ўтган улўғлардан бирини эслатар, лекин у ҳам ҳаётда ўтган биргина одамнинг тўла тасвири эмас. Бир неча яхшиларнинг фазилатлари ёзувчи таҳлилдан ўтиб, ҳаёлоти чашмасидан баҳраманда бўлгач, юзага келган қаҳрамонлардан бири. Айрим олимларимиз буларни «тўқима образ» ҳам дейишади. Бу атамани «Жудолик диёри»га тўла тадбиқ эта олмаймиз. Шундай десак, асарнинг ишонтириш қувватига путур етказган бўлаемиз. Роман — ҳаётгий воқеаларнинг умумлаштирилган баёнидир, дейилса ҳақиқатта мувофиқдир.

Мазкур асар гарчи, кечаги кунимиз ҳақида бўлсада, у бугунги кунимиз учун хизмат қилади. Ўтмиш замонни қўмсаганлар бу китобни ўқисалар, фикрларини ўзгартирарлар. Менга савол берган синглимиз эса жавобни шу китобдан олсалар ажаб эмас.

Тоҳир МАЛИК

ИЗН ИСТАБ...

Аввало: Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

Сўнгра: Жудолик диёрида кечган бу тарихнинг давоми ва уни Аллоҳ қодир этганича ёзганимиз хусусида. Умидим бор, шояд Аллоҳ чиройли этса.

«Қиссаларнинг гўзали Қуръон қиссаларидир», то абад тилдан тушмагай. Қолганлари унутилиб, алалоқибат йўқолишга, ўчишга маҳкум. Улар қусурли банданинг қусурли сўзи, битиги, холос. Фақат... фақат шулар орасида Аллоҳ таборак ва таоло Ўзи изн бериб, жиндек юқтирганлари, Ўзи хуш кўриб, ихлос тўнини ёпган ва қабул безаклари ила безаб, камқўстини тўлдирганлари ҳам борки, ана ўшалар яшаб қолуви, ўқиганларга ҳар гал чиройли кўринуви ва то қиёматга қадар мўминларнинг қўлидан тушмаслиги мумкин.

Демак, Аллоҳ аzza ва жаллага хуш келадурган бир нималар битмак мумкин?..

Ахир, меҳр-мурувват, силаи раҳм, етимларнинг бошини силамоқ сингари чиройли амаллар, шаҳидлик шаробини тотмоғу ҳидоят топмоққа ўхшаш гўзал ажрлар ҳали тугаб битмаган. Бу ҳақида қанча гўзал ривоят қиссаю тарихлар мавжуд. Нафас ютмай эшитганмиз уларни. Қолаверса, энг мушкул дамларда динию иймонини кафтида лаҳча чўғдай тутиб, тоғ-тошларга чиқиб кетган, ўз диёрларидан ҳижрат этганларнинг Аллоҳ субҳонаҳу ва таолога ҳам хуш келгувчи жудолик тарихлари-чи?!.

Билмам, нотавон кўнглимга қачон, қайдан илашди бу ҳавас, жудолик диёри тарихининг илк китобини ёзиб тугатиб ҳам таскин топмадим. Битанларим айрилиқ кўшигининг дебочаси, холос эди гўё. Ҳали олдинда зўр имтиҳонлар, сарағу пучакка ажралишлар тургандек эди. Кимга жаҳон аҳли аёллари ҳавас этса арзигулик сабри жамиил, кимга шаҳиддик мартабаси

ато этилуви мумкиндек, кеча жаҳолат ва разолат дунё-сида зўр саналиб юрганлар эса ниҳояти бир қоқилув ила адолат тарафга юз беруви, ҳидоят топмоғи мумкиндек эди, валлоҳи аълам.

Шундан бери ўзимни бу юмушга чоғлар эдим. Тунги дуолариму тонгги илтижоларимда сўрардим. Ҳафта-лаб, ойлаб «тирноқ»лаб бир нималар топган-жамлагандек бўлардим... ўшал қайғули қисса тасаввуримда мунглиғ эртақдек жонланиб келиб, уни бировдан қизғонгандек, худди уч-кетини йўқотиб қўядигандек шошиб-энтикиб ёза кетардим. Аммо надоматлар бўлсин-ким, бу ҳол бир ой ва ё ундан ортиққа чўзилмай яна аро йўлга кириб, қаён борарини билмаган мусофирдек туриб қолардим. Ич-ичимдан сезиб турибман, нимадир монелик қиялпти. Нима қилсам, тизгинни қўлга оламан? Яна ўша самимият, ўша ёниқ ҳислар, ширин бир титроқ қайта меҳмон бўлиб келади — билмасдим, билолмасдим.

Ахийри топдим! Ёлғиз Ўзидан сўрамоқ лозим экан. Мурод дорам — умидим бор, деб илтижо этсанг, албатта, барояд, ё раб — илоё, етгин, жавоби берилгуси экан!

Биласиз, «Жудолик диёри»нинг биринчи китобида чин кўкламни соғинган боғлар мисоли алдамчи насимларга учиб қолган қавмим жудоликларидан ҳикоя этган эдим, энди эса, унинг нажоти учун бош тикиб чиққан бир ҳовуч кишилар — ботир акаларимизнинг аламли қиссаларини давом эттирмаққа йўл излаб, изн истардим.

Акаларимизни жиндек бўлса-да, танийсиз. Эшитгансиз улар ҳақда. Улар ўз юртларига сиғмаб эдилар. Улар иймонларини қутқармоқ-чун энг аямли нарсалари — моли, ҳоли, жигарларидан айрилиб, ватанларидан жудо бўлиб, бўлак диёрларга бош олиб кетмиш эдилар.

Ана ўшал ҳижрат юрти — Тангритоғ томонларда Дориламон бир диёр куриб, уни маскан тутмоқ-чун курашган ўша ботурлар қиссаси мана, неча йилдирки, оғиздан-оғизга, наслдан наслга эртақдай кўчиб келмоқда. Забт этилмаган иймон қалъасию ҳаловат диёри мисол, ҳижрон қўшиғи каби!..

Ё, қодир Аллоҳ! Ўзинг изн бер, шул қўшиқнинг давомини ёзмоғимга, Ижозат эт, Ватанию динини деб

тоғларга чиқиб кетган, иймонини асраб қололган биродарларим қиссасини бу ёқда қолганларга етказмагимга. Самимиятлар ато этиб, илҳому кушойишлар бер, аввало Ўзингга, қолаверса, жумла мўминга манзур бўларли бир нима битмагимга. Уни Ўзинг мумтоз эт. Суюкли қил. То қиёмат қадар яшаб қолгувчи асарлар жумласига қўш.

Ҳасбияллоҳу ва неъмал вакил — Ўзингга таваккул айлаб, раҳмат ойи — Моҳи рамазон ичи бошладим ва бу тарихни ўқиган наслларга сенинг ҳидоятингни соғиниб, китобнинг бу қисмини «Нажот фариштаси» деб атаб, ёзилажак учинчи китобини «Рушди ҳидоят» деб белгиладим. Илоҳо, ниҳоясига адашмай осон етмагимга Ўзинг мушаррафлар айлагайсан. Омин йа Роббил оламийн.

МУАЛЛИФ

Рамазони шарифнинг бешинчи кунлари.
Тошкент, фазилагли «Қозигузар» маҳалласи

ЖИҲДЕК ИЗОҲ:

Асарнинг аввалини ўқиб, давомини кутмоқда бўлган азиз ўқувчиларимга маълум бўлсинким, Султонмурод ва Маҳфуза тарихининг жудолик юртига тегишли қисмини аввалгидек Мақсуд ҳикоя қилиб, ўртадаги воқеаларни Аллоҳ изн берганича ўзим тўлдириб бормоқни ихтиёр этдим.

Аллоҳ ўзи бу муробитларни ҳаммамизга суюкли этиб, ўқиганлар қалбига рушди ҳидоятини солсин. Уни битмагимга илҳом берган ва шоштирган нарсани ҳам айтиб қўя қолай.

Бу Алихонтўрам Соғуний жанобларининг бир оғиз каломлари — «Эй бор Худоё, агар менга жаннатингдан насиб этган бўлсанг, ботурларимсиз киргизмагил», деган дуолари бўлди.

Фаришталар омин деган бўлсин. Омин йа Роббил оламийн.

Мурод МАНСУР,
1 март, 1999 йил

Б и р и н ч и б ў л и м

ЎША БИРАВНИНГ МАҲФУЗАСИ

I. КИМНИНГ ЭРКАСИСИЗ, ЁДГОРМУРОД?

Мезбонқоғоз жимитдеккина-ю, жуда бежирим эди.

Ёзувлари ҳам бир бошқача, ишқилиб менинг тишим ўтмайдурган бир имлода эди. Мен бунақасини умрим бино бўлиб, энди кўриб турардим.

Тавба, Чаман ака шунақа зўр одам бўлиб кетган эканми — хорижларга чиқадурган, чет элликлар билан борди-келдилар қиладурган?! Узоқ-узоқ йўқ бўлиб кетиши... шунданмикан?

Аммо ташриф қоғозини ўнгариб, қувониб кетдим. Бу ёғи — ўзбекона эди: Жаноб Чаман Убайдуллох ўғли. Манзил-мавоземиз: Тошқанди азим, Қумлоқ мавзе, 17-Зарқайнар кўча (Калковуз ёқалаб ўтгайсиз), 58. Телефонумиз... ва ҳоказо.

Ол-а! Кўзимни боғлаб қўйсалар, топиб борарман! Талабалик йилларим қаерда турибман?! Кечалари дарс қилиб ўтириб, уйку босиб келганида Калковузга шўнғиб-шўнғиб олишларимиз ёдимга тушиб кетган эди. Ўша ерда туриб, Чаман акани учратмаган эканманми?

Эртасига ишга ўтибоқ сим қоқишга тушдим. Аммо мен кўзга тўтиё этиб, тераётган рақамларим ҳеч уланмасди. Ахийри ишга уннаб, чалғиб кетибман. Индинига бир қисталанг топшириқ билан Андижонга жўнатиб юборишдию шу билан ёддан кўтарилибди. Чаман ака шу ҳафтанинг ичи қидириб топсин, деб тайинлагани ҳам бир бўпти, менинг алаҳсиганим ҳам...

Шанба куни ҳамма юмушларни йиғиштириб, излашга тушдим. Бу сафар қўнғироғим улана қолиб, телефонни ширинтойгина болакай кўтарди;

— Алуё, Сиз ким бўлутсиз? — дерди у ширин бир тилда жовурлаб.

— Сен танимайсан, — дедим.

У болаларча ижикилади:

— Нега танумасканман?

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/398> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/398> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/398>